

יתראה כאלו מראש לא ידע כלל כי אם הדרש ואך אחרי כן נתחדש לו הבאור הפשוט אשר על פיו יפרשו המה המבקרים את המקרא, ובאמת ימצא המעיין כי אשר ידעו המה אתו היתה ודרך פשוטו של מקרא שנתחדש לו מסופקני אם יאות לאלה הפרשנים.

כי הנה דברי רב כהנא אלו יסובו על אשר שנינו שם: לא יצא האיש לא בסיף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח, ואם יצא חייב חטאת, ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו, ואמרו על זה בגמרא: מאי טעמא דר' אליעזר דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך, א"ל רב כהנא למר בריה דרבנא האי בדברי תורה כתיב, א"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, כלומר, כל מעיין בדברי הנביאים ימצא כי דברו בדרך המשל והציור, והנה מטבע המדבר במליצה כי המטרה המכוונת היא הנמשל, אבל המשל עצמו לפעמים שהוא בדוי ואין לו שורש במציאות כלל, שלכן אמרו כי המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בדאי (קדושין מ"ט ע"א), לאשר עלינו להבין הכתובים לפי רוחם, ובכן אין להוכיח מהוראת המבטאים והמלים שבסגנון המשל על המציאות.

נקח לדוגמא האמור בישעיה י"א ו': וגר זאב עם כבש וגמר עם גדי ירבץ וגו', כתב הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פ"א: כי בידיעת האמת תסור השנאה והקטטה ויבטל היוק בני אדם קצתם לקצתם, כבר יעד אותו ואמר וגר זאב עם כבש וגו' ופרה ודב וגו' ושעשע יונק וגו', ואחר כן נתן סבתו ואמר כי הסבה בהסתלק השנאות והקטטות וההגברות היא ידיעת בני אדם בעת ההוא באמתת השם, אמר לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ודעהו, ובספרו ההלכותי יד החזקה בהל' מלכים פ"ב ה"א הוא כותב: אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבוטל דבר ממנהגו של עולם כו' אלא עולם כמנהגו נוהג, וזה שנאמר בישעיה וגר זאב עם כבש וגמר עם גדי ירבץ משל וחידה, ענין הדבר שיהו ישראל יושבין לבטח עם רשעי הגוים המשולים כזאב וגמר, שנאמר זאב ערבות ישודם וגמר שוקד על עריהם, ויחזרו כולם לדת האמת ולא יגזלו ולא ישחיתו, אלא יאכלו דבר המותר בנחת עם ישראל, שנאמר ואריה כבקר יאכל חבן, וכן כל כיוצא באלו הדברים בענין משיח הם משלים, ובימות המלך המשיח יורדע לכל לאיזה דבר היה משל ומה ענין רמזו בו.¹

1. אמנם הראב"ד בהשגותיו כתב שם: אמר אברהם, והלא בתורה והשבתי היה רעה מן הארץ, ועל זה העיר במגדל עוז שם: במה שהקשה הראב"ד יש לומר דהיה רעה משל על אומה רעה כו', וגם בספ' הרדב"ז שעל הרמב"ם הל' מלכים שם כתב: אין זו השגה, כמו ששאר הכתובים משל גם זה משל כו', ובהערותי לס' מלהמות השם מרבינו אברהם בנו של הרמב"ם (ע' ס"ה) כתנתי שמפליא לחשוב כי הראב"ד אחרי ראותו שהרמב"ם מבאר הפסוקים דרך משל ומדגיש שגם כל כיוצא באלו הדברים כו' משלים, משיג עליו מפסוק נוסף ולא תעלה על דעתו שגם אותו פסוק

שליח: געקאן אנגאסור
- הנה ראלקן אנגאסור

טז. פשוטו של מקרא

אמר רב כהנא כד הוינא בר חמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכולא הש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו. שבת ס"ג ע"א

האמרה הזאת היא אחת מסגולות המבקרים אשר בכל הזדמנות מציינים עליה לאמר הן אחד מחכמי התלמוד אשר לכל דבריהם קדוש יאמר הוה בעדות פיו כי גם קרא מקרא לא ידע, דרשות רחוקות חלקו ועומק פשוטו של מקרא יר היה לו, ובכן להם המדעיים כביכול היורדים לפשוטו של מקרא יתרון רב עליו ועל חבריו.

אולם גם בזה חשבתם בצד, אם אך נעיין בדברי חכמינו מאורי התורה ולא נוציא דברים אחדים מתוך הענין להטעות בהם את הקורא, מקטע זה

ותנה המקרא הזה אשר בתהלים מ"ה ד' חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך, יכולנו להבין שידובר באיש אשר ברוח פיו ימות רשע, רוח ישראל רואה הודו והדרו של אדם הלוחם במלחמתה של תורה.² וכן נקטו בתולין ו' ע"א

יכולים להבין כמשל, אמנם, דייק הראב"ד בסגנון השגתו בכתבו והלא בתורה והשבתי חיה רעה, לא נקט והלא "כתוב" אך הדגיש שיטוד השגתו הוא אשר כן כתוב בתורה, כלומר בתורה הכתובה על ידי משה רבינו ע"ה, כי זהו אחד ההבדלים שבין נבואת כל אחד מהנביאים לבין נבואת משה רבינו, כאמרם בזהר פקודי רמ"ח רע"א דבכל הנביאים אית משל במלייהו דלא צחצחא נבואתהון כדקא יאות כמה דזהו ביה במשה, וזה שהשיר הראב"ד על דברי הרמב"ם שביאר דברי ישעיהו בדרך משל ומליצה באמרו: הלא מצינו כן בתורה שאין לפרש דבריה במליצה לבד, וההבדל שביניהם בהשקפתם זו היה לו תוצאות בהלכה למעשה בדין הבא במחתרת, שלדעת הרמב"ם (הלכות גניבה פ"ט ה"ח) הבא במחתרת גוי בין ביום בין בלילה, ועל זה כותב הראב"ד בהשגתו שם: א"א אינו נמנע מלכתוב את דעתי שג"ל שאע"פ שדרשו חכמים אם זרחה עליו השמש דרך משל אם ברור לך הדבר כשמש שלא בא על עסקי נפשות וכו' אעפ"כ אינו יוצא מידי פשוט, ביום אינו רשאי להורגו כו', והוא בהתאם לשיטתו שלא יבוא בתורת משה ביטוי כ, אם זרחה עליו השמש" לחפזת המליצה, אם ברור לך הדבר כשמש, ובאמת פלוגתת הרמב"ם והראב"ד זו היא פלוגתת תנאים, בירושלמי כתובות פ"ד ה"ד: ופרשו השמלה וכו' זה אחד משלש מקריית שנאמרו בתורה כמשל, אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו וגו', אם זרחה עליו השמש דמים לו כו', תני ראב"י אומר הדברים ככתבם, וראה מכילתא משפטים כ"א י"ט על משענתו על בוריה, זה אחד משלשה דברים שהיה ר' ישמעאל דורש בתורה כמין משל כו', ובספרי דברים כ"ב כ"ו, ובכתובות מ"ו סע"א ופרשו השמלה כו' בורין את הדבר כשמלה חדשה, ראב"י אומר דברים ככתבן שמלה ממש, ובילקוט משפטים רמז שמ"ה אם זרחה עליו השמש כו' או אינו בא אלא לחלק בין יום ללילה שאם הרגו ביום יהא חייב ת"ל וכו', ובספרי הרמב"ם והזהר הבאתי בהל' מלכים שם ממדרש ל"ב מדות דר' אליעזר ב"ר יוסי הגלילי מדה כ"ו. משל: אתה מוצא בנביאים וכתובים שדברו משלים, כמה דברים אמורים בדברי קבלה אבל בדברי תורה ומצוה אי אתה יכול לדורשן בלשון משל חוץ משלשה דברים ר' ישמעאל דורשן בלשון משל והלכה כדבריו בשנים, אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו (שמות כ"א י"ט) על בוריה, שאם אתה אומר על מקלו, חולה הוא, אלא מלמד שקרא הכתוב משענת גופו כאלו נשען על מקלו, כיוצא בו אם זרחה השמש עליו (שם כ"ב כ') וכי השמש לו לבדו זרחה, אלא מה השמש שלום בעולם אף הגנב אם ידוע שלא ביקש רק שלום הרי בעה"ב חייב עליו בדמיו, באלו שנים הלכה כר' ישמעאל, והשלישי ופרשו השמלה (דברים כ"ב י"ז) מהחורים הדברים כשמלה, ומעניין אשר בשנים הראשונים גם האונקלוס מתרגם בדרך מליצי: אם יקום ויתהלך בברא על בוריה, אם עינא דסיהדיא נפלת עלותו דמא ליה, אבל בקרא שלישי מתרגם כפשוטו ויפרסון שושיפא קדם סבי קרתא, כהרעת המדרש ל"ב מדות, בעוד שהרמב"ם בסה"ל נערה בתולה כותב: זה שנאמר בתורה ופרשו השמלה, לשון כבוד, שנושאין ונותנין בסתרי הדבר וע' בכ"מ שם וראה בס' על תרגום רב סעדיה גאון לתורה (ברוקלין תשי"ט) ע' 343, ובגמ' תולין צ"ע"ב דברה תורה לשון הואי ערים גדולות ובצורות בשמים כו' ובתשובות הרמ"ע מפאנר סי" ע"ג.

2. ע' סנהדרין ל"ו סע"א עה"פ חגרו איש חרבו, במד"ר נשא פ"א ג' כולם אחוזי חרב רמ"א כולם היו משגיגין את ההלכה כחרב כו' רי"א בשעת הדין הכל נוג' בהלכה והיו רואין כאלו חרב מונחת להם בין ירכותיהו כו', וראה סנהדרין צ"ד ע"ב בחזקיה נעץ חרב בבהמ"ד, ובשבט י"ז ע"א ב"ה דבר שנעצו חרב בבהמ"ד, וראה יבמות קכ"ב ע"א ויל לקמיה דר' יוסף דהריפא סכיניה ובהגהותי שם.

על הפס' כי תשב ללחום את מושל כו' פשטיה דקרא במאי כתיב בתלמוד היושב לפני רבו כו',³ ראינו איפוא שרבותינו כינו "פשטות דקרא" את המובן המתאים לרוח המקרא ולא משמעות המלים, ובכן אין להוכיח על המציאות שחרב תחשב כתכשיט אחרי שבאמת אינה כי אם גנאי כאשר הוכיחו מהכתוב וכתתו חרבותם לאתים וחנניותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב, ואם היו החרבות תכשיטים לא היה הנביא מנבא על בטולם, ובכן באמרו חגור חרבך על ירך גבור פשוטו של מקרא ברוח הוא מלחמתה של תורה, ומר בריה דרבינא העירו כי גם סגנון המשל מתאים עם המציאות כי אין מקרא יוצא מידי פשטות הוראת המלים,⁴ וזה אשר נתחדש לו לרב כהנא, בעוד שבאורי מקראות אשר בנביאים לפי רוחם נודעים היו לכל בר בי רב.